

НЕКИ АСПЕКТИ ИСТРАЖИВАЊА ИДЕНТИТЕТА, ЗНАЧЕЊА И ОДРЖИВОСТИ ПАРКОВА, СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА КАМЕНИЧКИ ПАРК

Лука Бајић, Ивана Волић

рад примљен: март 2011, рад прихваћен: април 2011.

Апстракт

Један од основних циљева урбаног планирања, према принципима одрживог развоја, јесте тежња ка разноврсности структуре, форме и функције у планирању и дизајнирању јавног градског простора. Због тога је потребно редефинисати појам и градску функцију зелених површина, односно градских паркова, уз препоруку очувања идентитета и унапређење социјалне кохезије овог типа јавног простора. У теоријском смислу, постоји проблем планирања и дизајнирања градских паркова у Србији. До тога долази услед непознавања комплексности из које произилази могућа улога јавног градског парка као покретача урбане обнове у оквиру града или појединог његовог дела. Пример Каменичког парка одабран је због своје комплексности – поред тога што је највећи зелени простор града Новог Сада, овај парк поседује и високе природне и културне вредности јер је заштићен као културно и природно добро. Резултати истраживања указују на смањено коришћење овог градског простора. На основу постојеће теорије и увида у домаћи плански процес, општа препорука за унапређење његовог квалитета односи се на унапређење форме, дизајна парка, односно потребно је кроз просторне анализе дефинисати и унапредити идентитет простора. Крајњи циљ јесте да се успешно одговори на постојеће и на могуће потребе корисника и тиме дефинише еколошка, економска, културна и социјална одрживост, што је кључни фактор очувања парка.

Кључне речи: Каменички парк, градски парк, идентитет, одрживи јавни простор, социјална кохезија

SOME ASPECTS OF IDENTITY, MEANING AND PARK SUSTAINABILITY RESEARCH, WITH SPECIAL REFERENCE TO KAMENIČKI PARK

Abstract

One of the main goals of urban planning by principles of sustainable development is the pursuit of diversity in structure, form and function in planning and design of urban public space. It is therefore necessary to redefine the concept and function of urban green areas and city parks, with the recommendation of identity preservation and promotion of social cohesion of this type of public space. In a theoretical sense, there is a problem of planning and designing urban parks in Serbia. This is due to failure to recognize the complexity underlying the possible role of urban public parks as an engine of urban renewal in the city or of any of his districts. Example of Kamenički park was chosen because of its complexity - in addition to being the largest green space in the city, this park also has high natural and cultural values (the park is protected as a cultural and natural heritage). The results indicate the reduced use of urban space. Based on existing theory and insights into the local planning process, general recommendations for improving its quality is the improvement of form/design of the park and it is necessary to define and promote the identity of space through the spatial analysis. The ultimate goal is to successfully respond to existing and potential customers' needs and thus define environmental, economic, cultural and social sustainability, which are key factors in managing the park.

Key words: Kamenički park, city park, identity, sustainable public space, social cohesion

Увод

У оквиру утопијске слике савременог света концентрисаног у градовима, све више теорија које се баве простором фокусира се на унапређење урбаног квалитета живота, а не општих услова животне средине. У том смислу, одрживим урбаним планирањем потребно је сваки сегмент градске структуре дефинисати кроз разноврсност у структури, форми и функцији. Зелене површине, најчешће паркови, као и други типови јавних градских простора, сусрећу се с новим/старим функцијама које би требало да испуне у граду. Кроз социјалну инклузију и оптимално коришћење, поменути простори, пре свега треба да унапреде идентитет, а затим и да покрену обнављање или заштиту културних вредности суседства, дела или целине града.

Дефинисање вредности и урбане улоге парковске површине у теорији пејзажне архитектуре увек ће бити оптерећено комплексношћу појма. Први паркови су настали пре мање од два века, као нова социјална и еколошка вредност у решавању проблема тадашњег друштва. Иако је њихова функција остала скоро непромењена, размере планирања и пројектовања (дизајна) паркова сад се преклапају у оквиру опште градске структуре што је последица решавања глобалних проблема животне средине на нивоу града. Парк, као јавна, специфична урбана форма у домаћој урбанистичкој теорији и пракси, често се посматра кроз капацитет зеленила којим располаже, а који треба да умањи негативне ефекте градске средине. Са друге стране, у социолошком смислу, парк и друге зелене површине готово никад се не узимају као покретачка, унутрашња вредност града. Неусаглашеност наше праксе и савремених трендова огледа се у томе да се код нас још увек планирају и пројектују озелењени а не „зелени“ одрживи градски јавни простори. У том рашчлањивању

комплексности појма потребно је поново дефинисати размере планирања и дизајна тако да градски парк буде део или механизам урбане обнове, што су и опште препоруке *Локалне агенде 21* што се тиче урбане средине.

Сл. 1.
Источна фасада дворца Марцибањи-Карачоњи (аутор: Драгана Јокмановић, септ. 2011)
Fig. 1.
East facade of the Marcibanyi-Karacsanyi castle (author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)

Сл. 2.
Неке од сачуваних скулптура из периода настанка парка (аутор: Драгана Јокмановић, септ. 2011)
Fig. 2.
Some of the preserved sculptures from the period of park creation (author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)

Сл. 3.
Постојеће стање парка са зонама заштите (Споменик природе Каменички парк / Карта са границом и режимима заштите, извор: Завод за заштиту природе Србије, Нови Сад, 2005)
Fig. 3.
Existing park layout with protection zones (Natural Monument Kamenicki Park / Map of the borders and protection regimes, source: Institute for Nature Protection of Serbia, Novi Sad, 2005)

Случај Каменичког парка у Новом Саду веома је комплексан због своје биполарне проблематике – с једне стране, он представља парковску површину велике историјске вредности којој је потребна обнова, а с друге, представља простор приведен намени (према планској документацији). Према *Генералном плану града Новог Сада до 2021. године* (ЈП „Урбанизам“, 1999), Каменички парк припада категорији „централни градски парк“ зато што са својом реалном површином од 32,8 ха, а планском од 42 ха јесте највећи јавни парк града, али питање „централних“ функција које он има остаје спорно. Не постоји графички приказ, оригинални тлоцрт овог парка, што делимично решава теоријске дилеме ревитализације и одрживости – реконструкција оригиналног дизајна или нове визије решења. Такође, комплексност случаја овог парка огледа се и у његовој позицији у градској структури. Лоциран је дуж сремске обале Дунава у југоисточном делу урбаног подручја Новог Сада и због тога има значајне директне везе са фурушкогорским пригорјем, урбаним појасом уз Дунав (насеље Сремска Каменица) и делом с централним зонама Новог Сада. Ова парковска површина носилац је унутрашње структуре градског система зеленила и везе тог система с рубним пределом, те је значајан потенцијал за рекреацију и побољшање биодиверзитета.

Елементи који наговештавају ранију функцију парка и који су сачувани јесу: дворца (вила), пратећи економски објекти, скулптуре и уочљиво алохтоно зеленило које је јасан знак ранијег парковског уређења. Каменички парк је подигнут око дворца породица Марцибањи и Карачоњи, реконструисаног и дограђеног у периоду од 1834. до 1836. године, када је уређен на површини од око 28 ха (сл. 1-2). Тек средином 20. века сви новосадски паркови се реконструишу, када и настаје предлог уређења Рибњака као парковске зоне и његовог повезивања с Каменичким парком на који налаже, што није реализовано до данас, а Каменички парк се користи као јавна зелена површина и уређен је као излетиште (*Анализа мреже зелених површина*, 2004). Дворца Марцибањи – Карачоњи, објекат око ког се парк формирао, заштићен је 1974. године, заједно с делом парка, као споменик културе од великог значаја. Године 1991. категорисан је као културно добро, просторно културно-историјска целина од великог значаја. Границе заштићене околине овог културног добра нису дефинисане. С друге стране, Завод за заштиту природе Србије (*Студија заштите „Каменички парк“*) донео је прво решење о заштити Каменичког парка 2006. године и том приликом се наводи да су угрожавајући фактори: деградација и фрагментација, промена намене и смањење зелених површина, инфраструктурни захвати, чиста сеча или шумска крађа и слично (сл. 3). Касније, у децембру 2008. године, Град Нови Сад донео је одлуку о заштити парка као споменика природе (по националном законодавству III – значајно природно добро, по категоризацији IUCN III – *Natural Monument/Natural Landmark*).

Преглед теоријске основе

Значење, идентитет

Запостављеност централног градског парка као заштићеног добра природе није кључни проблем у тренутно интензивном развоју града Новог Сада. Унутрашња структура парка неприлагођена корисницима, неодржавана вегетација и недефинисан идентитет простора који је у близини централног историјског језгра насеља Сремска Каменица, чињенице су које упућују на могућности његовог одрживог коришћења. Урбана регенерација, као један од три стуба одрживог развоја, подразумева конзервацију урбане животне средине, створене и природне, која је од истог значаја као економски развој и социјална кохезија. Наглашава се да су основни принципи урбане регенерације, који су досад емпиријски показали најбоље резултате, различитост понуде и мешане функције (намене) у оквиру властитог градитељског контекста, док најуспешнији примери регенерације градова или четврти настају увек уз помоћ јаке националне или локалне подршке и уз учешће локалног становништва (*Ваништа Лазаревић, Ђукић*, 2006).

Каменички парк је градски простор који има више угрожених вредности које би требало унапредити урбаном обновом. Неке од активности (елемената) обнове су: очување приобаља, културне баштине, централних историјских зона, повећање социјалне кохезије јавног простора и сл. Урбани дизајн, као носилац урбане обнове, представља општи теоријски и практични оквир који се ослања на значење, контекст и идентитет јавног простора. Најопштију поделу критеријума квалитетних јавних отворених простора предложио је Марк Френсис (*Marc Francis*), који их дефинише кроз три димензије: потребе, право и значење, у смислу уважавања потреба корисника, демократичности простора за све и значења за шире друштво или заједницу (*Francis*, 2003). Исти смисао постоји и у подели Кевина Линча (*Lynch*, 2002), који је дефинисао три основна критеријума којима се урбана структура посматра и вреднује:

- ИДЕНТИТЕТ (особеност, индивидуалност, јединственост);
- СТРУКТУРА (просторни, диспозициони однос према окружењу, посматрачу и сл.);
- ЗНАЧЕЊЕ (значај и смисао практичног и емоционалног реда).

Кад су у питању процена и вредновање предела или парковске површине, увек је реч о трагању за садржајем. Не постоји предео нити објекат пејзажне архитектуре без садржаја (*Treib*, 2005). Како даље наводи Трајб, значење се налази негде између односа корисника и артефакта који чини зелена површина. Основна процена корисника зависи од чулне перцепције и интерпретације, док је осећај уживања повезан с индивидуалним контекстом културног миљеа из

Сл. 4.
Централна травната површина парка у
енглеском пејзажном стилу (аутор: Драгана
Јокмановић, септ. 2011)
Fig. 4.
The central park lawn in the English landscape
style (author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)

ког потичу. Аутор претпоставља да је садржај основни материјал дизајна пејзажне архитектуре, којим се ствара уживање и/или значење у оквиру зелених површина. Такође, он предлаже и листу могућих извора садржаја – екологија, социјално-историјски аспект и форма (Treib, 2005). Како је еколошка вредност Каменичког парка једини садржај који се истиче током дугог низа година, поставља се питање да ли је могућ стратегијски оквир који би унапредио квалитет јавног простора а да су притом испуњени потенцијали према потребама, праву и значењу. Савремене теорије препознају квалитетне градске зелене површине ако оне, на првом месту, као јавни простори промовишу социјалну добробит, док је идентитет крајњи резултат, позитиван ефекат унапређења естетике и економске одрживости простора. У том смислу, чест проблем сагледавања паркова у Србији (а самим тим и Каменичког парка) јесте да се *per se* плански и пројектантски њихово значење своди на слику очуване еколошке урбане оазе, што је једнострано тумачење принципа одрживости. Као последица тога јавља се изолација од друштвених активности и стварање статичног идентитета простора, што је у супротности с процесним, еволутивним схватањем дизајна у оквиру одрживог развоја, карактеристичним за природне системе и средине попут зелених површина (сл. 4-5).

Идентитет, то јест особеност или јединственост парковске и сваке друге јавне површине, јесте основни аспект трансформације (ревитализације) постојећих проблематичних јавних површина. За разлику од значења, он се открива, назире и делом претпоставља у оквиру процеса дизајнирања. Ауторка Ирен Курули (Irene Curulli) обрађује тему рециклирања на просторном нивоу града, односно ревитализације запуштених простора и њихов нов значај и коришћење. Притом, она наглашава проблем који се често

Сл. 5.
Један од два сачувана храста, старости око 250
година (аутор: Драгана Јокмановић, септ. 2011)
Fig. 5.
One of the two preserved oaks, around 250 years old
(author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)

заобилази, а то је да „камуфлирање напуштених простора с ‘веселим’ фасадама једноставно крије разлог зашто је простор напуштен, и не успева да оправда наш осећај кривице” (Curulli, 2007). Она наводи да постоје два начина за поновно коришћење угрожених простора – први је трансформација старог у ново, а други је принцип одржавања одређеног нивоа постојећих потенцијала без преовладавања неког доминантног решења. Курулијева то именује и као „обнављање” и „уклањање” намене или значења. Међутим, ту остаје спорно питање бољег начина зато што и само „уклањање” у одређеној мери може донети позитивне ефекте лишавањем простора одређеног нивоа идентитета, а у функцији имплементације нових/бољих решења.

Урбана морфологија, градски парк

Проблем савремене праксе планирања паркова јесте груба претпоставка њиховог утицаја и улоге коју имају у непосредној околини (делу града). Џејн Џејкобс (Jane Jacobs), још средином 20. века, наглашавала је да паркови, нестални у односу на своје функције, не могу бити стабилизатори вредности за суседство и дистрикт града. Она је сматрала да лоцирање зелених површина треба да се ослања на животне, разноврсне активности функционалних зона града, било да се планирају нове или ревитализују постојеће (Jacobs, 1992). У прошлости градова, од 19. до средине 20. века, школе, болнице, паркови и игралишта посматрани су као основна инфраструктура у постизању социјалне једнакости. Истом логиком, али са другачијим супротним закључком, аутор Бернардо Секи (Bernardo Secchi) објашњава данашње градове у којима се музеји, конгресне дворане, аеродроми и велики маркети, смештени у исфрагментирани урбани домен, сматрају кључним за садашње стање друштва пуног

конкретности и социјалне неједнакости (Secchi, 2007). Са циљем решавања градских проблема, успешан урбани менаџмент требало би, бар у теорији, да омогући свеобухватан и мултидисциплинаран приступ. Међутим, често се као кључни актери издвајају моћни пословни кругови који су способни да граду, или урбаном региону, омогуће опстанак и напредак у глобалној хијерархији (Ступар, Ђукић, 2009). Привлачење фиксних инвестиција и циркулишућег капитала постаје један од императива управљања урбаним ресурсима, док се нови видови урбаног маркетинга усмеравају на најзначајније циљне групе – пословне фирме, индустријске компаније, седишта корпорација, потенцијалне инвеститоре, спортске тимове, туристе и (нове, најчешће елитне) становнике (Kotler et al, 1993).

Основна идеја уређења градског парка као простора у коме се одвијају позитивне социјалне интеракције, заснива се на могућности да тај простор користе различите групе и на различите начине. У том смислу, како год називали начин сагледавања кроз контекст, право или структуру, проблеми паркова у Србији своде се често на: једнолично окружење, позиционирање у урбаној структури без једноставне анализе доступности (што паркове често своди на плански скрајнуте просторе неприведене намени) и запуштену вегетацију. Ако се претпостави да је Каменички парк морфолошки и функционално нарушен, али ипак целовит простор (што је теза почетне расправе овог рада), потребно је установити његов однос с окружењем. Контекстуалност је потребно дефинисати како морфолошки тако и на основу усаглашености намена и садржаја у окружењу и доступности, али она не подразумева само интеграцију паркова у контекст „заштићених“, историјски вредних урбаних целина, већ и у контекст сваког урбаног окружења. У покушају детаљнијег објашњења тренутних проблема паркова у Србији, најпре треба обухватити контекст у оквиру морфолошких истраживања у урбанизму. Морфолошки оријентисане студије у области урбанизма карактеристичне су по томе што садрже тројни принцип у интерпретацији грађених структура и отворених простора – класификација облика, идентитет средине и однос времена и простора (Ђокић, 2007).

Од поменута три принципа, просторима с историјском вредношћу одговара принцип морфогенезе. Он подразумева континуални и перманентни историјски процес у коме се облици грађених структура и отворених простора посматрају у моменту њиховог настајања, током њиховог развоја и промена кроз време. Такође, принцип класификације у оквиру урбане морфологије може у многим појаснити проблеме савремених паркова у Србији. Иако се подразумева да анализа функција чини саставни део класификације зелених површина у планским документима, пракса је да се класификације врше по димензијама, положају или некој другој физичкој особини, што свакако није само по себи довољно. Поред тога што се фазе трансформација простора, првенствено односе на промену његове форме, узроци промена везани су и за функцију и за идентитет средине. Оно што карактерише историјске паркове, и уопште паркове у

Србији, јесте планска урбанистичка разрада зелених површина према принципу „од већих ка мањим“ планским решењима, као и према затеченом стању где се типолошким уопштавањем губи историјски континуитет функције и форме. Данас, у промењеним друштвеним, политичким и економским условима, смер дизајнирања мора бити обрнут, односно процес се мора заснивати на смеру „од доле ка горе“. Другим речима, нагласак у садашњем тренутку треба ставити на постизање карактера животне средине блиске људима, уз помоћ дизајна. То значи да, у намери да буде успешан, урбани дизајн одређене средине или простора мора бити схваћен као двоструки процес (Тошковић, 2004). Посебан значај морфолошких истраживања односи се на релацију с културним контекстом и трансформацијом кроз време, где се утврђује да је свака промена урбане форме резултат одређених социјалних промена у заједници. Развој појмова културних вредности и облика јесте међузависан и реципрочан. С временом се сврха облика мења као што се мења и њихово тумачење. Из тога произилази да социјални контекст представља главни генератор физичких карактеристика простора, то јест он репрезентује културни идентитет једне заједнице (Ђокић, 2007). У циљу прилагођавања приступа конкретној ситуацији, потребно је утврдити почетан став према Каменичком парку на основу свега наведеног. Оквирна претпоставка јесте да је парк урбанистички пример јавног простора који не припада никоме, који је кроз историјски процес од властелинског врта до пролетерског излетишта изгубио социјалну енергију, разноврсност окружења и корисника. Културни и историјски континуитет парка очуван је немаром у оквиру површине која се с временом деградира, а новим „инвеститорским“ урбанизмом долази до фрагментације целине. Једини јасан позитиван правац, континуитет слике овог парка, јесте да је он миран, периферан градски простор који је близак природи и као таквог потребно га је сагледавати у разради унапређења од „доле ка горе“, што оправдава основи циљ овог рада.

Каменички парк – дефинисање квалитета и идентитета парка

У циљу дефинисања општег квалитета и идентитета Каменичког парка тумачићемо резултате добијене на основу његове анализе. Њом су обухваћени сви новосадски паркови (због компаративности услова и стања), а методски поступак се ослањао на препоруке ЕУ пројекта *URPE – Развој градских зелених простора ка побољшању квалитета живота у градовима и урбаним регионима (URGE – Development of Urban Green Spaces to Improve the Quality of Life in Cities and Urban Regions)*. Да би се установио општи контекст стања квалитета, коришћења и идентитета паркова у Србији, у поменутих анализама подаци су добијени анализом урбаних параметара доступних планова и других просторних анализа, док је социолошка анализа изведена над подацима који су скупљени директним анкетањем корисника (Бајић, 2011). Пример Каменичког парка веома је комплексан, што

Сл. 6.
Неодржавани спортски терен (аутор: Драгана Јокмановић, септ. 2011)

Fig. 6.

**Unmaintained sports field
(author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)**

потврђују и добијени резултати. Према сумираним вредностима из поменутог истраживања може се извести закључак да Каменички парк има осредњи укупан квалитет спрам осталих новосадских паркова, што не значи да је општа вредност новосадских паркова висока, поготово у поређењу с иностраним примерима.

Квалитет Каменичког парка неоспорно је велик према вреднованој структури и ефектима постојеће вегетације. Међутим, показало се да та врста естетике парка-шуме нема значајнијег ефекта на социјална дешавања и већи осећај локалне припадности, првенствено због немара и лошег одржавања (сл. 6-7). С друге стране, вредности добијене за коришћење показују могућности да се Каменички парк, с одговарајућим улагањем, уврсти у јавне просторе од градског значаја. Не би требало заборавити да, иако су неки од циљева за сваку парковску површину код нас: повећање коришћења, мултифункционалност и способност простора да се прилагоди различитим потребама корисника, лоше искоришћени капацитети јесу последица лоше дистрибуције зеленила у систему зеленила града, а лош концепт парка може узроковати конфликте у коришћењу. Ови конфликти такође се јављају због лошег планирања основне намене зелених површина, као и због њихове нејасно дефинисане улоге (рекреација или заштита природе и унапређење биодиверзитета), што је основни проблем Каменичког парка. Могућност планског решавања проблема коришћења зависи од већег обима друштвене организације, што укључује: корисничке групе у плански процес решавања, планирање разноликих простора за приватно и колективно коришћење у непосредном окружењу парка, омогућавање планског управљања зеленом површином са свим заинтересованим

Сл. 7.
Улаз у парк са моста Слободе (аутор: Драгана Јокмановић, септ. 2011)

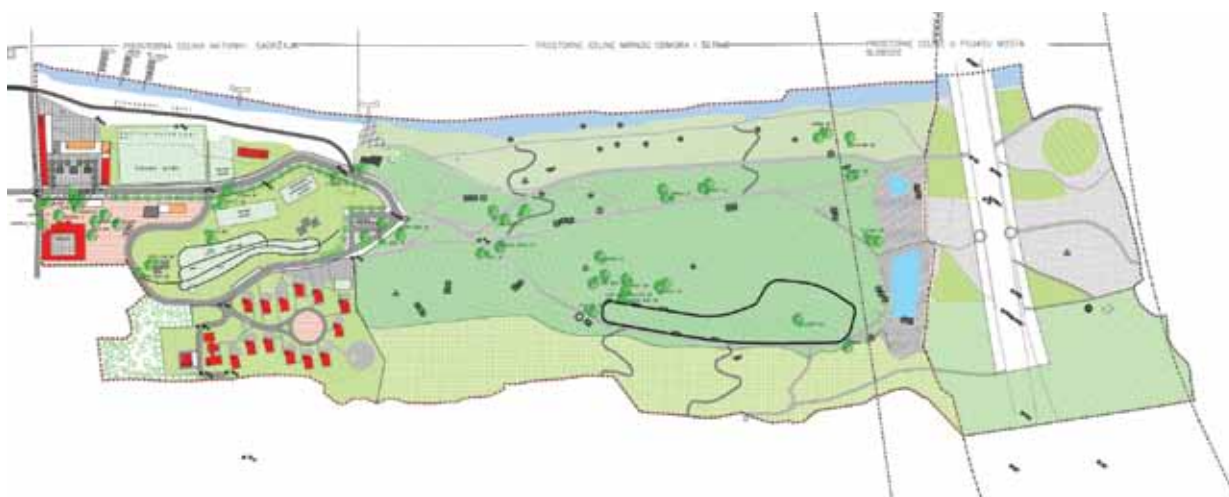
Fig. 7.

**Park entrance from Sloboda bridge
(author: Dragana Jokmanović, sept. 2011)**

групама и, у случају недостатка одговарајуће површине, тежњу ка повезивању и проширењу према могућностима.

Планирање и реализација нових парковских површина у градовима у Србији јесте реткост, што наводи на закључак да већина коришћених градских паркова има одређени историјски значај. Специфичност Каменичког парка јесте да је, и поред препознате велике историјске вредности, парк великог потенцијала и капацитета за разноврсне садржаје, што други новосадски историјски паркови немају, с обзиром на величину и позицију у широј зони градског језгра. Због неинтегрисаног историјског значаја односно културних вредности, што је уочено приликом анализе парка, вратићемо се на појам урбаног менаџмента. Као општи носилац урбане трансформације, урбани менаџмент мора бити заснован на детаљно формулисаним и промишљеним принципима одрживости, што поново доводи до питања очувања идентитета и културног контекста појединачних јавних површина. Културни идентитет је изузетно важан фактор у дефинисању урбане компоненте одрживог развоја. У том смислу, култура простора у модерном граду почиње с културом доношења одлука о просторним питањима. Урбана културна политика је много више од спорадичних презентација „дешавања“ у градском простору. Културне стратегије требало би трајно да обогате урбани простор с културним атрибутима (Лушић, 2004).

Што се тиче чинилаца урбаног дизајна, као носилаца процеса одрживе трансформације, анализом је ближе дефинисан идентитет Каменичког парка. Претпоставка да корисник сагледава парк као урбану оазу блиску природи, али и као периферну зелену површину како по фреквенцији посете тако и по осећају изолованости, јесте основни део идентитета

Сл. 8.

Планирано коришћење парка према усвојеном урбанистичком плану (План детаљне регулације Каменичког парка, извор: ЈП „Урбанизам“, Нови Сад, 2009)

Fig. 8.

The planned use of the park according to the adopted plan (Detailed regulation Plan of Kamenički park, source: JP "Urbanism", Novi Sad, 2009)

који је потребно разрадити. Међутим, одрживост градског простора тих карактеристика је неизвесна, јер Каменички парк као такав тешко може опстати у будућности. Под јаким притисцима „брзих“ и непромишљених градских одлука о развоју и захтевима града, упитно је који ниво адаптивности има простор парка са заштићеним, једноличним садржајима. Осим опремљености простора наспрам планираног коришћења и рада на социјалној сигурности и инклузивности, што је константна потреба сваке парковске површине код нас, лоша доступност и безбедност основни су проблеми унутрашње структуре Каменичког парка. Ниска вредност за критеријум доступности објашњена је отежаним приступом простору парка који је излован и поред тога што је непосредно повезан са централним зонама града. С друге стране, лоше постојеће и будуће стање опремљености парка могу се објаснити недостатком у оквиру званичног планског документа за Каменички парк. Наиме, према последњем усвојеном регулационом плану за простор парка, у циљу унапређења његове структуре и посећености, у средишњем делу парковске композиције планиран је већи простор за паркинг који нарушава основну форму целине (сл. 8). Изгледа да још, с обзиром на модернистичко наслеђе код нас, професионални кадар у својим решењима нема осећај за интегритет јавног простора, као ни за унапређење дизајна које може бити остварено „лаким“ садржајима и организованим дешавањима. Безбедност као чинилац веома је значајна за паркове, као и за остале јавне просторе, и то у смислу да је небезбедан простор последица типског окружења које је само по себи основ једноличног коришћења. Парк у коме се смењују корисничке групе целог дана, па делом и ноћу, представља јавни простор који се опажа као сигуран. Томе би свакако допринели увођење различитих садржаја и општа опремљеност урбаним мобилијаром који недостаје Каменичком парку. Према томе, одрживост парковске површине, као јавног мултифункционалног простора без конфликтног коришћења, заснива се на дефинисању постојећег идентитета простора и његових потенцијала као основе чувања вредности и тиме економског унапређења дела или целине града.

Закључак

Проблеми квалитета и коришћења зелених површина, и код нас и у Европској унији, свде се на недостатке у планирању понуде, повезаних мрежа разноврсних садржаја, то јест различитих коришћења у оквиру и непосредном окружењу зелених површина. Такође, приступ у планирању зелених површина код нас своди се на биотехничку меру у оквиру планског урбанистичког процеса. Савремене просторне теорије, кроз принципе одрживог развоја, нуде решења у форми јасних националних и локалних стратегија, међутим оне у нашој планској пракси још не постоје, бар што се планирања и дизајнирања урбаног зеленила тиче. У савременом граду, кога чине „ничији јавни простори“ (eng. *no-mens-land*) повезани серијама приватних контролисаних оаза, најлакше је паркове и вртове плански категорисати по принципу јавно – приватно и с неком врстом планске заштите, или без ње, него да плански оквир буде носилац стратегија развоја и дизајна којим ће се разрадити њихови пуни потенцијали.

За многе градове данашњице постоје препоруке урбане обнове, које би требало да унапреде квалитет њихових јавних простора. Дефинисање и очување идентитета и унапређење социјалне вредности јавних простора основне су смернице урбане одрживости, било да је у питању обала реке у граду или његово историјско језгро. С друге стране, градови теже принципима планирања јавног простора који ће помоћи креирању општег идентитета града и регионалне препознатљивости. Притом, то исто планирање треба да буде усклађено с глобалним токовима, европским системским нормама и комерцијалним захтевима на локалном нивоу, што може имати ретроградан ефекат на квалитет јавних простора. Да бисмо били сигурни да процес обнове градског ткива има позитиван и контролисан ток, потребно је, у оквиру поменутих националних или локалних стратегија, обезбедити учешће локалних заједница и партнерски однос с инвеститорима.

Комплексност појма парка садржана је у чињеници да та урбана форма, тип јавног простора, мора бити сввремена и флексибилна. Очување еколошке, социјалне и понекад историјске вредности парка, као и сваког другог јавног простора, по принципима одрживости, јесте обавеза оних који планирају и управљају градом. Одржавање одређеног квалитета вредности које води ка оптималном коришћењу паркова, не подразумева статичан идентитет и једномерно улагање средстава, као што се то данас схвата у Србији. Ипак досадашња пракса у општој политичко-друштвеној кризи у протеклом периоду делимично је, захваљујући свом немару, заслужна за очување вредности, што је случај и с Каменичким парком у Новом Саду. С друге стране, одрживост подразумева динамичан, еволутивни дизајн јавних простора (па тако и паркова) који излази у сусрет садашњим потребама корисника у граду. Смањена понуда и сведен број садржаја, чине јавни простор једноличним, а у случају паркова, од јавних градских зелених простора настају тематске, контролисане оазе. Обнављање или измена идентитета простора, ком се с временом очигледно урушавају вредности, проблем је урбане морфологије, у оквиру које, код нас, ни теоријски ни практично нису дефинисане урбане зелене површине. Ако се прихвати тумачење урбаног дизајна као двоструког процеса, принцип класификације и морфогенезе мора бити процес разраде градских паркова од виших ка нижим планским решењима. Обрнуто, сагледавање процеса планирања, односно дизајна од конкретног ка општем односи се на урбано-морфолошко дефинисање идентитета простора. Одредити контекст окружења и урбаних прилика, значење зелене површине за кориснике, правац је ка дефинисању постојећег идентитета и његових могућности, јер само онај идентитет на основу кога би трансформација јавног простора изашла у сусрет корисницима јесте начин његовог очувања.

Литература

Analiza mreže zelenih površina (2004), Javno preduzeće „Urbanizam”, Zavod za urbanizam, Novi Sad, str. 10.

Бајић, Л. (2011): *Vrednovanje stanja postojećih parkovskih površina Novog Sada u cilju njihovog unapređenja, adekvatnog upravljanja i umrežavanja*, magistarski rad, Šumarski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd

Vaništa Lazarević, E., A. Đukić, (2006): *Urbana regeneracija kao instrument održivog razvoja, Arhitektura i urbanizam* **18-19**, str. 72-79.

Generalni plan Grada Novog Sada do 2021. godine (1999), Javno preduzeće „Urbanizam”, Zavod za urbanizam, Novi Sad

Đukić, V. (2007): *Morfološka istraživanja u urbanizmu, Arhitektura i urbanizam* **20-21**, str. 61-72.

Jacobs, J. (1992): *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage books, New York, pp. 89-92, 101.

Kotler P., D. Haider, I. Rein (1993): *Marketing Places: Attracting Investment to Cities and Nations*, Free Press, New York

Lynch, K. (2002): *The image of the city*, The blackwell city reader, Edited by Bridge, G., Watson, S., Blackwell Publishing, Oxford, UK pp. 30-38.

Pušić, Lj. M. (2004): *Sustainable development and urban identity: A social context, Spatium* **11**, стр. 1-6.

Secchi, B. (2007): Section 1: *Wasted and Reclaimed Landscapes - Rethinking and Redesigning the Urban Landscape*, p.7. http://places.designobserver.com/media/pdf/Section_1:__Wa_463.pdf

Stupar, A., A. Đukić, (2009): *Urbani menadžment – od teorije do prakse, od vizije do realizacije, Arhitektura i urbanizam* **27**, str. 3-7.

Tošković, D. (2004): *Sustainable urban environmental quality, Spatium* **11**, str. 7-20.

Treib, M. (2005): *The content of landscape form (Limits of formalism)*, Settings and stray paths, Edited by Treib, M., Routledge, London & New York, pp. 138-169.

URGE-Team (2004): *MAKING GREENER CITIES – A PRACTICAL GUIDE*, UFZBericht Nr. 8/2004 (Stadtökologische Forschungen Nr. 37), UFZ Leipzig-Halle GmbH

Francis, M. (2003): *Urban open space – Designing for user needs*, Island Press, Washington p. 1.

Curulli, I. (2007): *Reuse or Abuse? Ethics in Requalification Design*, Section 3: Contested Landscapes – The Ecological Structure of City Regions, Journal Places 19(1), College of Environmental Design, UC Berkeley pp. 17-21.

<http://escholarship.org/uc/item/9899w4g6?query=irene%20curulli>